

Ruimte voor jongens in het onderwijs

Door welke bril kijk jij naar jongens?

In de klas krijgen jongens vaak dezelfde dingen te horen, zoals: 'Niet rennen', 'Blijf eens rustig zitten', 'Pas op, straks doe je echt iemand pijn' of 'Dit is echt de laatste keer'. Voor de jongens niet leuk om te horen en voor de leerkracht niet leuk om steeds te zeggen. Worden dergelijke typische jongensgedragingen tegenwoordig minder getolereerd dan vroeger? Kan het ook anders?

Marieke Martens heeft haar eigen praktijk Ma.Ma Kinder-en jeugdcoaching en traint onderwijsprofessionals op het gebied van omgaan met jongens en rust in de groep

In de klas van juf Karin zijn de kleuters druk bezig om hun werk op te ruimen. De leerkracht wil iets gaan uitleggen aan de hele groep en vraagt of de kinderen willen gaan zitten. Opvallend is dat de meeste meisjes in deze klas doen wat juf Karin zegt en plaatsnemen aan hun tafeltje. Een groepje jongens is nog druk bezig met het spelen op de mat. De boodschap lijkt niet overgekomen. Als ze nogmaals duidelijk maakt wat de bedoeling is, gaan de jongens opruimen. Niet zonder slag of stoot, letterlijk, want steeds als Timo de blokken in de kist doet, duwt hij tegen Joris aan. Gewoon, zomaar. Joris vindt het grappig en duwt terug. Helaas iets te hard: Timo valt met zijn hoofd tegen de kast en moet huilen. Het gezicht van juf Karin spreekt boekdelen. Ze zucht diep en spreekt de jongens daarna toe: 'Daar gaan we weer. Blijf toch eens van elkaar af!'

Vrouwen voor de klas

Inmiddels is 87 procent van de leerkrachten in het basisonderwijs vrouw (Fernandez Beiro & Ramaekers, 2016). Wat vroeger een typische mannenbaan was, is tegenwoordig bij uitstek een vrouwenbaan. Juffen kunnen zich over het algemeen makkelijker met de meiden identificeren en snappen meisjes beter. De jongens vinden ze al gauw lastig en onrustig. En in zekere zin zijn ze dat ook: jongens moeten veel vaker worden gewaarschuwd dan meisjes (Vonk, 2014). Jongens zijn doorgaans beweeglijker dan meisjes. 'Vrouwelijke leerkrachten hebben de neiging om dat stoeien en drukke gedrag af te remmen en

dat werkt averechts', aldus hoogleraar Tavecchio (Van Eijkeren, 2010). Dit artikel gaat niet over de leskwaliteiten van vrouwen, want dat zit over het algemeen wel goed. Het gaat om je bewust worden

van met welke bril jij kijkt naar jongens in de klas en hoe je ze benadert. Dit onderwerp is vanuit verschillende kanten belicht. Toch blijft het belangrijk om te benadrukken dat meisjesgedrag niet de norm voor jongensgedrag moet zijn.

Jongens en meisjes: anders?

Gemiddeld genomen zijn jongens anders dan meisjes. Dat is biologisch zo bepaald (Van de Grift, 2011). Jongens zitten in de basis anders in elkaar dan meisjes – ze hebben andere hormonen en een andere hersenontwikkeling – en hebben daardoor andere behoeften. Jongens hebben van nature meer testosteron. Testosteron zet aan tot actie en bewegen en tot onderzoeken en vechten. Jongens stoeien en rennen graag en hebben een natuurlijke behoefte om hun grenzen te verkennen, te experimenteren en hun energie kwijt te raken. Jongens zijn vaker ondernemend, nieuwsgierig en onderzoekend. Ook durven ze meer. De meeste jongens zijn fysiek ingesteld en door hun grote beweeglijkheid is vooral hun grove motoriek goed ontwikkeld (Grisel, 2016). Verder is de rechterhersenhelft bij jongens doorgaans sterker ontwikkeld dan bij meisjes. Daardoor zijn ze beter in abstract, creatief en ruimtelijk denken dan meisjes en kunnen ze helemaal in een activiteit opgaan. De linkerhersenhelft, het taalgebied, is bij jongens minder ontwikkeld dan bij meisjes. Praten, luisteren en lezen ligt hun minder (Woltring, 2012). Deze verschillen zijn dan vooral op taalproductie en minder op taalbegrip. Hoewel op latere leeftijd deze verschillen meer verdwijnen, moeten we hier wel rekening mee houden in de onderbouw van het basisonderwijs. Jongens leren door iets te doen, door 'trial-and-error' en door competitie.

Wild spelen

Lars lijkt al een tijdje op te gaan in zijn eigen spel. Hij rijdt wild met een autootje tegen de knutselkast aan. Het zijn steeds dezelfde

Jongens leren door iets te doen, 'trial-and-error' en competitie

Stoeien heeft een belangrijke functie: het is geen gevecht, maar een krachtmeting

bewegingen die hij maakt, met volle vaart tegen de kast. 'Beng, baf!', zegt Lars, opgaand in zijn spel. De leerkracht heeft al een paar keer gevraagd of het rustiger kan. Lars reageert hier niet op. De leerkracht loopt nu geërgerd naar hem toe en spreekt hem opnieuw aan: 'Lars, wat zeg ik nou de hele tijd, hou daar eens mee op! Op die manier gaat niet alleen de auto stuk, maar ook de knutselkast. Er zijn nog meer kinderen die graag met dezelfde auto willen spelen en dat gaat niet als jij hem kapotmaakt. Dus hou daar eens mee op.'

Dat is een heel verhaal. Als Lars een mannelijke leerkracht had gehad, zou die misschien gezegd hebben: 'Hé Lars, stop daarmee. Nu! Je vernielt de boel zo!' Is het daarom goed dat er meer mannen voor de klas komen? Dat zou fijn zijn, maar het hoeft niet per se. Het gaat om de manier van communiceren. De meeste mannen zijn over het algemeen korter en bondiger in hun manier van communiceren. Voor jongens kan dit heel goed werken. Vrouwen zijn over het algemeen breed-sprakiger. Verschillen daargelaten, maar als je dit herkent, kun je er je voordeel mee doen.

Huidhonger?

Tijdens het overblijven loopt juf Brenda rond in haar klas. De leerlingen van groep 3 eten eerst hun boterham op voordat ze gaan buitenspelen. Bas en Remko, twee dikke vriendjes, zitten naast elkaar. Ze hebben de grootste lol samen. Steeds pakt de een de capuchon van de ander en trekt deze over het hoofd. Dit gaat over en weer. Juf Brenda loopt naar het tafeltje en waarschuwt de twee. 'Ik wil dat jullie nu van elkaar afblijven en je brood op gaan eten.' Even gaat het goed, totdat Bas een kietelspelletje bedenkt net op het moment dat Remko uit zijn melkbeker drinkt. De beker valt om en de melk ligt verspreid over de tafel in het overblijflokaal en drupt op de grond.

Jongens zitten doorgaans meer aan elkaar dan meisjes. Hoe komt dat? Van nature heeft ieder mens behoefte aan huidcontact. Het is een van onze basisbehoeften. Andere basisbehoeften zijn bijvoorbeeld veiligheid, voeding en zelfvertrouwen. Jongens hebben net zoveel huidhonger als meisjes. Toch blijkt het zo te zijn dat jongensbaby's minder worden aangeraakt dan meisjesbaby's. >>

Psychologe Delfos (2005) beschrijft dat gebleken is dat ouders een zoon anders benaderen dan een dochter. Dit komt niet doordat ouders hun kinderen bewust sekserotypisch willen opvoeden, maar het hangt wellicht samen met innerlijke kennis over wat een baby nodig heeft. Zo blijken jongetjes over het algemeen een minder gevoelige huid te hebben. Het is dus een soort ouderlijk instinct dat ouders hun jongensbaby's sneller steviger vastpakken dan hun dochtertjes. Onderzoeken hebben tevens aangetoond dat ouders een dochter veel meer knuffelen dan een zoon, zelfs als pasgeboren baby. Dit zou te maken kunnen hebben met het idee dat jongens evolutionair gezien 'hard' gemaakt moeten worden, of dat ze fysiek minder gevoelig zijn dan meisjes (Duringhof, 2006). Jongens zoeken vervolgens in hun spel manieren om toch tot voldoende lichamelijke contact te komen: stoeien, botsen of 'plukken'. In de klas wordt dit gedrag vaak als storend gezien en worden de jongens afgeremd. Toch is het belangrijk om als leerkracht te kijken naar het gedrag dat je zo storend vindt en of het inderdaad zo storend is. Als het lukt om naar de behoeften van jongens te kijken, dan wordt het voor alle partijen prettiger werken: 'Ik zie dat jullie dikke vrienden zijn en graag willen spelen. Dat mag ook, als de boterham op is.' Hiermee keur je het gedrag niet direct af, maar weten de jongens ook waar ze aan toe zijn.

Stoeien is gezond

Stoeien heeft een belangrijke functie (Van de Grift, 2011). Voor een jongen is zoiets zelden een echt gevecht, maar eerder een krachtmeting om

zijn positie ten opzichte van de anderen te bepalen. Het biedt een vorm van sociale veiligheid. Als er een gezonde concurrentie in de groep is, werkt dat motiverend. Het is daarnaast goed om te beseffen dat jongens eerder geneigd zijn fysiek te reageren op een vervelende situatie, bijvoorbeeld als ze zich bedreigd voelen of als ze emotioneel geladen zijn. Dat heeft met hun hersenontwikkeling te maken. Jongens hebben in de hersenstam meer hersenvloeistof. In dit gebied worden de reacties op 'gevaar' geregeld. Ook is het goed om te weten dat jongens minder serotonine in hun lichaam hebben dan meisjes, het hormoon om rustig te worden. Het is voor hen moeilijker te kalmeren als ze boos zijn en om zichzelf onder controle te houden of aanwijzingen op te volgen. (Gurian, Stevens, & King, 2011). Daarbij ervaren jongens bij riskant gedrag geen vervelende sensatie, maar juist een prettige, aldus Sax (2007). Ze neigen er eerder naar om riskante situaties op te zoeken dan deze te mijden. Als een moeder tegen haar vijfjarige zoon zegt: 'Niet doen, omdat het gevaarlijk is', bestaat de kans dat die jongen het juist doet, omdat het gevaarlijk is. Dat zou bij meisjes, volgens aanhangers van deze theorie, anders zijn. Meisjes voelen bij riskante situaties een onaangename sensatie (angst). Hierdoor kunnen jongens het als jong kind lastiger hebben en kwetsbaarder zijn.

Meer stilzitten

Kinderlichamen zijn niet gebouwd om zes uur per dag op een stoel te zitten. Ze zijn gebouwd om te bewegen, helemaal in de basisschooljaren. Bewegen is uitermate belangrijk om meisjes en jongens te helpen om te leren, maar kan vooral voor jongens hoognodig zijn in een klas. Vandaag de dag is helaas de activiteit in een klas vooral zitten (Gurian, Stevens, & King, 2011). Vroeger was dat misschien niet anders, maar het verschil is dat de druk van het presteren in de onderbouwgroepen enorm is toegenomen. Er wordt veel meer getoetst in minder tijd en de toets dient zittend gemaakt te worden. Zitten is niet per definitie slecht, maar sommige dingen kunnen niet goed zittend geleerd worden. Een kinderlichaam en brein zijn niet gemaakt om zoveel stil te zitten zoals dat van kinderen verlangd wordt. Beweging is voor alle kinderen belangrijk, maar over het algemeen hebben de hersenen van jongens meer beweging nodig dan die van meisjes om hetzelfde te leren (Gurian, Stevens, & King, 2011). Kinderen dingen aanleren door middel van beweging kan een goede manier zijn om jongens in hun beweeglijkheid meer tegemoet te komen.

Iets anders nodig

Als je begrijpt dat jongens niet lastig zijn, maar simpelweg iets anders nodig hebben dan meisjes, merk je dat het makkelijker wordt om je in hen in

Zorg dat je duidelijk bent tegen het kind: 'Niet meer doen, je vernielt de auto'

te leven. Dan wordt het ook makkelijker om een negatieve benadering ('Wat zijn ze weer lastig') om te buigen naar een positieve houding. Als je zoekt naar mogelijkheden om jongens ruimte te geven en meer te laten bewegen, kunnen ze meer zichzelf zijn. Op die manier zullen meisjes en jongens zich prettiger voelen in de klas.

Hoe doe je dat?

- **Kijk positief naar jongens.** Welke kwaliteiten hebben ze eigenlijk? Jongens zijn ondernemend, nieuwsgierig, eerlijk en grappig. Welke behoeften heeft een specifieke jongen? Gezien worden, beweging, ruimte, aanraking en/of vertrouwen.
- **Zorg voor beweging, uitdaging en actieve thema's.** Bijvoorbeeld door bewegend te leren. Wil je knutselen, denk dan ook eens groot. Neem grote kwasten en grote vellen papier, of laat ze met hun hele lijf schilderen als dat kan.
- **Rem stoeigedrag, bijvoorbeeld tijdens buitenspelen, niet direct af.** Geef de jongens aan waar ze mogen stoeien en wat wel en niet is toegestaan. Dan is hun speelgebied afgebakend, dat geeft vertrouwen en zo is het minder storend voor de rest van de groep. Een jongen voelt heel goed aan wat hij wel of niet mag. Natuurlijk blijf je er zelf aan de zijlijn bij, zodat hij weet dat wanneer hij hulp nodig heeft, die hulp dichtbij is.
- **Zorg voor genoeg ruimte: renmeters en functionele beweegmeters.** Geef ze ruimte om te onderzoeken, binnen duidelijke grenzen.
- **Vertel vooral wat ze wel mogen,** in plaats van wat ze *niet* mogen.
- **Verdiep je in de interesses van jongens** en ga daar regelmatig in mee.
- **Praat niet alleen tegen een jongen, maar doe ook iets voor.** Beelden zeggen vaak meer dan woorden.
- **Betrek vaders actiever bij de klas.** Vraag ze iets te vertellen over hun vak of om mee te gaan met een buitenactiviteit, zoals hutten bouwen of uitdagende sportparcours opzetten. 🌞

Rem stoeien tijdens buitenspelen niet direct af, maar geef aan wat wel en niet mag

Literatuur

- Delfos, M. (2005). Seksespecifieke verwaarlozing. *PIP*, 11 (24), 8-11.
- Duringhof, A. (2006). *Brandweermannen en prinsessen. Jongens en meisjes en hun verschillen* (proefschrift). Saxion Hogeschool IJsselland, Deventer.
- Eijkeren, M. van (2010). Iets uit elkaar halen is niet kapot maken, het is onderzoeken. *KIDDO*, 10 (6), 18-21.
- Fernandez Beiro, L. & Ramaekers, M. (2016). *Steeds meer vrouwen voor de klas in het basisonderwijs*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Grift, B. van de (2016). *Jongensbrein/Meisjesbrein*. Amsterdam: SWP.
- Grift, B. van de (2011). *Hoera! Het is een Jongen/Meisje*. Amsterdam: Reed Business.
- Grisel, L. (2016) *Nicotopia en bewegend leren* (proefschrift). Radboud Universiteit, Nijmegen.
- Gurian, M., Stevens, K., & King, K. (2011). *Boys & Girls. Strategieën voor onderwijs aan jongens en meisjes in het basisonderwijs*. Helmond: Onderwijs Maak Je Samen.
- Sax, L. (2007). *Boys adrift*. New York, NY: Perseus Books.
- Vonk, G. (2014). Louis Tavecchio: 'Een meester doet het toch anders'. *DRS-Magazine*, 41 (3), 23-26.
- Woltring, L. (2012). 'Opvoeding en sekseverschillen bij baby's, peuters en kleuters'. In: Bakel, H. van, Groot, R. de, & Ploeg, J. van der (red). *Van klein tot groot. De ontwikkeling van het jonge kind*. Apeldoorn: Garant Uitgevers.

Ruimte voor jongens

HJK-columnist Aleid Truijens publiceerde in *de Volkskrant* (18 februari 2017) de column 'Waarom er ook een man voor de klas moet staan', en die column gaat over het thema 'Ruimte voor jongens'. Deze column is ook online te lezen via de website van dagblad *de Volkskrant*: <http://bit.ly/2kHwCSv>. Haar column in deze HJK gaat ook over jongensgedrag, lees de column op p. 14.

Wil je op de hoogte blijven van de ontwikkelingen rondom het jonge kind?

Neem nu een abonnement op HJK

Wil je niets missen, neem dan een abonnement op HJK én JSW en betaal slechts €119,50 per jaar

HJK lezen op tablet en pc via Schooltas

Ontvang 10 x HJK

Krijg toegang tot het digitaal archief

Samen voor €78,- per jaar

Meer weten? Ga naar www.hjk-online.nl of bel 088-2266691